

VUM (> cat.), per l'altra AQUA LIXIVA, d'on el fr. *les-sive* i el cast. *lejía*. És un mot emparentat, en llatí, amb l'arcaic LIXA id. i ELIXUM 'aigua de coure menjar' (com el *lleixiu* d'A. de Vilanova), DCEC (LIJO, LEJÍA).

DERIV.: *Lleixiva*. *Lleixivar*; *lleixivada*; *lleixivador*. *Lleixiver*. *Lleixivet*. *Lleixivós*.

Llema, V. *llémèna* *Llembriço*, V. *LLAMBRIC*

LLÉMENA, anteriorment *llémens* f. pl., i abans degué ser **llémens* (alterat per una dissimilació, ajudada per la influència de CIMEX 'xinxà'), provinent del llatí LENDIS, LENDINIS, forma vulgar que substituï la clàssica LENS, LENDIS, id. □ 1.ª doc.: *lémens* c. 1400, Boli-¹⁵ ver; *llémèna*, -nes, 1647, DTo.

«Les herbes e los arbres produexen e giten de si mateix fulles o fruits; e tu dónes de tu mateixa, un- gles, pèls, polls, puces e *lémens*», Bernat Oliver (*Excitatori d. l. p. a D.*, NCL, p. 106); *AlcM* cita la mateixa forma del *Tresor de Pobres*, de cap a la mateixa data. També deu ser això *leme*, que va sense explicació en Aversó, amb altres 5 rims (que semblen amb *e* tan- cada: *extreme*, *preme*, *creme*) (§ 1756); «*lémens*: nissen» en el *Vocab. Ca.-Al.* de 1502; «*leme*: lens, lendis», Busa-N. (D-III-5).

Com que el mot s'usava sobretot en plural, *llémens*, i era de gènere femení, es canvià en *llémènes*, d'on s'extragué el singular *llémèna* («*llemana* o *lle- menes*: lens; ovum pedicularum», DTo. 1647), que és també la forma registrada en els diccs. posteriors, comptant-hi els valencians de Carles Ros i Sanelo («*llé- mena*: liendre», fº 95r1). Avui encara, la forma sense -a, la tenim en cat. occid.: *lémens* a l'Alt Pallars: a Tor i Estaon, *lémens* a Tavascan i a Farrera, *lémets* a Areu i Esterrí de Cardós; a Tavascan deien en singular *un lénen*. Forma que s'estén d'allí estant cap al Sud, *leme* a Aiguaviva (RFE XXXII, 24), i segons *AlcM* a Calaceti i Xiva de Morella; partint del singu- lar femení *leme* se n'ha fet *llema* f. sing. a Mall. [DFgra.]; *lémets* (dissimilació de *llémens*) o *llémecs* en el Pallars.

En llatí vulgar *lendine* en Marcellus Empiricus i en algun gramàtic (Niedermann, *ARom.* v, 442); *lendina* amb la glossa *hniti* en els quatre glossaris llatino- anglo-saxons (CGL VI, 635; Barbier, *RDR* II, 190; M-L, *KJRPb.* II, 70). Els fets catalans no comproven la suposició de Cuervo (*Apunt. Bog.*, p. 130) que es parteixi d'un *LENDINA plural d'un neutre LENDEN: per més que hi hagi *liendra* en el castellà de Colòmbia i Cuba i port. *lêndea* (*RLus.* I, 186, 260); però, com observa Epif. Dias, es tracta de feminitzacions secundàries de la terminació a causa del gènere (cf. port. *lágea* < *lage*, *véstia* VESTIS, *ástea* per *aste* o *asta*, HASTA, *réstea* < *reste*).

La innovació LENDIN- del llatí vg., en lloc del clàssic LENS, -DIS, no es deu a cap influència de *semen*, car és modificació de caràcter merament morfològic, d'un tipus corrent en llatí vulgar, on VERMEN va reemplaçar VERMIS, i on es troben paral·lelament SANGUEN, FAMEN,⁶⁰

LIMEN, tots ells formes preferides en diversos parlars hispànics i romànics (M-Lübke, *Einführung*). L'evolució fonètica, en català, donà primer **llémens* femení, que canviaria la primera -n- en -m- per dissimilació (si bé fomentada per la influència de CIMEX 'xinxà', cat. ant. *cimeus*, aran. i cat. pirin. *cimes* pl.). De *llémens* es passà, com hem dit, a *llémènes*.

És curiós que éssers tan insignificants hagin conser- vat llur nom, des de l'indoeuropeu, fins a moltes llen- gües modernes de la família. Sembla que la forma pri- mitiva degué ser més o menys GNÉDI(A) o KNÉDIA en la llengua troncal: d'ací, per una banda *GNENDIS amb propagació de nasal, d'on **nendis* en italià, dissimilat en llatí en *lend(i)*; sense la nasalització passava a *hniti* en germànic, d'on a-al. ant. *nizze* > al. *nissen* i d'altra banda *hnit* en anglo-saxó (< KN-?), angl. *nit*, que recordo ja en Shakespeare; en eslau amb *gn-* con- servat: *gnída* f. en rus (en la novella siberiana *Peščera*, de Zamiatin, p. ex., p. 8).

DERIV.: *Llemenós* o *llemós*: Busa-N. («lloc de llé- mens, ple de llémens», Carles Ros i Sanelo); *lémónóza* 'herba semblant a la botja' a les Guillerries (Espinell- ves, 1935, que crec usen per matar les llémènes). *Lle- mener*. *Llemenar-se* (el blat). *Llemer* o *llemener*; *pinta llemenera*. *Llemeta*. En l'acc. § 3 (ull de l'arítxa que comença a apuntar) de l'article *llema* que *AlcM* recull 'en un poble mallorquí (i en el seu diminutiu *llemina* 'brusqueta' de dos altres pobles de l'Illa) sembla tractar-se d'una comparació amb la idea de germen d'una cosa menuda, inclosa en el concepte de 'llémèna'.

Eslemenar [1599, *tort.*]: «en la lluna de Janer hau- rà de podar la mitat de --- moreres --- y tenir ben con- reades y *eslemenades*, de tal manera que, finint lo dit sisen haien de estar ben *esllemenades* y neteyades» (R. Vergés i Paulí, *Espurnes de la llar*, vol. v, p. 97). Però no sé si no és un mer homònim del mot per treu- re les llémènes: el fet que es tracti de llevar branques sobrereres fa sospitar si no estaria per *es-yemenades* de RAMA GEMINATA: *AlcM* només ho recull a Calaceti, Baix Ebre i Benassal, terra abundant en mossarabis- mes (i fins podria ser que vingui també de tal influèn- cia la grafia *neteyades* i *baien*): reconec però que és incert i que hi podria haver comparació amb la feina de deslliurar el cap de la menudalla de les llémènes.⁴⁵ *Esllemenada*; *esllemenador*. *Desllèmar*, -menar. *Enlle- menar-se*.

Llémens (de ferro), V. *llévens* (LLEVAR) *Lle- mic*, *llemicós*, V. *lím* *Llemina*, V. *llémèna* *Llemi- ner*, V. *llaminer* *Llemiquejar*, *llemisc*, *llemiscaines*, *llemiscós*, V. *lím* *Llemó*, encreuament de *llema* (= *llémèna*) amb *gambó* (GAMBA) *Llemoc*, altera- ció de *llambric* per influència de *moc* i de *manyoc* *Llemós*, V. *llémèna* *Llémpia*, *llempe*, V. *límpid*

Llemponia, hapax d'Eiximenis que no es podrà ju- dicar amb seguretat mentre no se'n trobin altres testi- monis i no s'aclareixi on s'accentuava; probablement *llempònies*; sembla haver-hi relació amb les arrels, sin- ònimes entre elles, de *llaminer* (ll. LAMBERE) i *llepar* (cf. *llépol*, *llepolia*): potser un encreuament entre les